

Politikai
röpiratok

111.

111

904

POLITIKAI HITVALLÁS.

PROGRAMM.

IRTA

RILL JÓZSEF,

a „Független Polgár“ „Napi“ és „Estilap“-jának szerkesztője.

11.

Ára 10 kr.

~~~~~
BUDA-PEST, 1875.

KOKAI LAJOS BIZOMÁNYA.

PETRIK GEZA
BUDAPESTEN
N. KECSKEMÉTI ÚTCAZS.

Dr. BALLAGI GÉZA.

PROGRAMM.

INTRO.

RIEDELŐSÉG.

„Köznevelési Törvény” (1875. évi XLV. törvényszám) magyarázatja.

ALB. 10. 13.

Előre bocsátom, hogy mindig mindenütt és mindenek előtt a haza üdve, a nép, melynek fia vagyok, boldogítása lebegett szemem előtt. Es bármely állást foglaltam el a közéletben: előbb a népnek oktatója, később tanügyi lapnak szerkesztője, városi képviselő és iskolaszéki tag, majd a központi tanítóképezde tanára és országos közoktatásügyi tanácsos, végre szak- és politikai lapok vezére: mindekor a közjónak akartam csekély tehetségemhez mérten, mint közharcos, bátran és senki és semmi által el nem tántorítva, szolgálni.

Midőn ezen emlékeket felelevenitem, fel kell sorolnom azt, mi volt és mi lesz hazafiui törekvésem.

A pénzügyi nyomor oly nagy, hogy csak még egy lépés kell arra, hogy az ország a tönk szélére jusson, minden pénzforrás kiapadjon, minden hitel kimerüljön és a legborzasztóbb állambukás tátongó örvénye előtt álljunk. Itt gyors segélyre van szükség.

Megtakarításról is boldog-boldogtalan beszél mostanság! De az intéző személyek a beszédnél megállanak és nyakra főre teremték az új állásokat, az új hivatalokat s megtakarítás csak ott észlelhető, a hol néhány irnok vagy segédfogalmazó elbocsátása után néhány száz, vagy néhány ezer forinttal kevesedik a kiadás akkor, midőn építkezésekre befektetésekre, nagy hivatalra, sok ressort-ministeriumra és nagyszámu képviselőtestületre — bár pénz nincs, tehát folyton adóságcsináláshoz kell folyamodni — milliók fecséreletnek el.

Ugy vagyok meggyőződve, hogy a bajokon csak gyökeres és észszerű reformok által lehet segíteni és szükséges, hogy a teendő intézkedéseknél minden félrendszer szabály számüzettség.

Mi eddig pénzügyi tekintetben Béctől, illetőleg azon részvénytársaságtól függünk, melyet osztrák nemzeti banknak neveznek. E bank pincéjében vannak fel-

halmozva az ezüst rudak, kezén van az összevásárolt ezüstpénz.

Pedig a bécsi bank nem nyujthat biztosítékot arra, hogy a pénzügyi zavarunkon segítve legyen, mert eltekintve attól, hogy az ezüst-alap háromszorosan van terhelve papir-jegyekkel, még az a körülmény is súlyosan nyom a latban, hogy az osztrák banknak — szorosán vizsgálva a dolgot — kellő ezüstalapja nincs is.

És mindezek dacára sokan vannak, sőt a kormány intentiója is odaterjed, hogy az önálló magyar bank felállítása iránt az osztrák bankkal kell tárgyalni.

Pedig ez a minő veszedelmes volna, még gondolatnak is esztelenség.

Tudvalevőleg az osztrák bank privilegiuma a jövő 1876-ik évben lejár. Az 1866-ki bankacta 9-ik §-a szerint a bank akkori 90 millió alaptőkéjéből az államnak kölcsön adott 80 millió forintot a bankprivilegium lejártával nem kapja vissza ezüstben, hanem 5°/_o-os állampapirokban, melyek mostani értékük szerint alig képviselnek 60 milliót; a kölcsönzött 80 milliónyi forgalomba bocsátott jegyeket pedig a fentebbi 9. §. szerint nem az osztrák állam, hanem a bank köteles ezüst alaptőkéjével beváltani. Így tehát az osztrák bank összes ezüstkészlete, a mely az ő tulajdonát képezi, a 17 milliónyi tartalékalapot hozzászámítva és a megmaradt 10 millióhoz adva, összesen csupán 28 millió ezüst forint és 80 millió 5°/_o-es osztrák status-papir. Enynyi marad a részvényeseknek. A 80 milliónyi statuspapir és a 32 milliónyi bevásárolt ezüstkészlet ennél fogva már nem a banké, hanem azoké, kik a bankjegyeknek birtokában vannak. És mivel az osztrák kormány a 880 milliónyi kölcsönt nem váltja be, ugyanezért a banknak lesz kötelessége amaz összeg erejéig beváltott bankjegyek után ezüstpénzt forgalomba adni, úgy, hogy Magyarország is elégséges ezüstnek jut birtokába.

Az osztrák nemzeti banknak nem levén több ezüst tulajdona a fennérintett 28 milliónál; Magyarország érdeke megkívánja, hogy a bank a jövő évben kényszerítve legyen liquidálni, miáltal egy önálló magyar bank alapítására Magyarország lakosai önerejükéből, visszakerült ezüstjükből, lesznek képesek.

Ezt Bécs természetesen ellenezni fogja, mert ér-

deke ellen és hazánk kárára van, mint volt 10 év óta, a menynyiben a 80 milliónyi és 5°/_o-os állampapírokkal fedezendő kölcsönért a bécsi kormány a banktól mindaddig nyeri a 4 millió forintos kamatot, míg a privilegium tart vagy prolongáltatik. Ez 10 év alatt 40 millió forintot tesz, miből Magyarországra eddig semmi sem jutott.

Hazánk érdeke ellenben azt követeli, hogy a bécsi bank privilegiuma meg ne hosszabbítsa, hanem a 80 millió 5°/_o-os osztrák állampapíroknak kifizetése által a valuta rendezés mielőbb könnyítessék.

A bank azonban csak a pénzembereknek, börzianusoknak, kereskedőknek, kik három hónapos váltókkal üzérkednek, válik előnyére, mi a kereskedelmet lendíteni fogja ugyan; de a pénzügyi nyomoron csak úgy lesz gyökeresen segítve, ha a földmivelő nép — mely a banktól kölcsönöket fel nem vehet — rendezheti hitelviszonyait.

Mert szorosan véve, csak az adhat az országnak pénzt, a kié az ország. Az országot pedig az birja, a ki az ország földének tulajdonosa. Az üzérek kezén a földbirtokosok majdnem mindnyájan elszegényedtek és az önálló magyar bank mellett is folyton fog tartani elszegényedésük, míg a ragály tovább terjedése meg nem gátoltatik. Szükséges azért, hogy a magyarországi lakosok összes földbirtoka képezze alapját a magyar kamatozó és betáblázott értékjegynek, mi a fekvő birtok mozgósítása által érhető el. Ezért hova-hamarább megalapítandó a „Magyarországi földbirtokosok jelzálog-bankja“, mely apróbb kamatozó — forgóképes zálogleveleket adna annak a kinek fekvő birtoka van. A záloglevélén a hónapról-hónapra esedékes kamat ki volna számítandó úgy, hogy még a legegyszerűbb polgár is minden hó végén tudni fogná, mennyivel növekedett hónapról-hónapra a záloglevél, melyet a hitelbank az illető birtokosnak tíz s husz évre adna ki. A bank működése a kormány ellenőrködése alatt állna, minden kölcsön betelekkönyveztetnék.

A kik a bankárokkal meggazdagodás céljából üzérkedni oly igen vágynak: e tervet ellenzik, azt hozzván fel, hogy a pénzforgalom nehézkessé válnék. Sok jeles hazafi vallja a bankkérdés eme megoldási módját

magáénak és csak a kötvények természetére kell hivatkozni, hogy a módszer helyességét mindenki belássa. Mert minden forgó záloglevél pénzzé válik, mihelyt az állam közvetíti; ezt pedig könnyen teheti.

Az önálló nemzeti bank mellett ezen intézménynek létesítése, pénzügyi rossz állapotunkon segítve, megakadályozná az államjavak eladását, mit oly sokan szeretnek sürgetni; hanem okszerű bérbeadás is lendítene bajaink orvoslásán. Az állami erdők és bányák kibéreltetése, a szántóföldeken kivándorló honfiaink megtelepítése, jobb ügykezelés, a vaspályáknak célszerűbb csoportosítása, a vaspályáknál a tékozlással határos államgaratia rendezése: minden az annyira sürgetett megakarításokat tetemesen könnyítené.

Midőn Magyarországon az absolutizmus hatalmát megtörte a kitarító honszeretet: az országgyűlés jajveszékése abból állott főleg, hogy a közterhek sulya alatt leroskadunk, hitelünk inog. Most ez még nagyobb mérvben igaz, mert a nélkül, hogy a nép adóképesége emeltetett volna, az adó oly nagyon lőn felesigázva, hogy minden percben várható már az összeroskadás szerencsétlensége.

Ez ország minden lakójában van annyi hazaszeretet, hogy áldozatra is kész, ha azt a haza java igényli. És szükség esetén az áldozatokat minden honfi mindenkor meghozta.

E szükség még nem állt be. Mindazonáltal észszerű adózási rendszerről gondoskodni kell.

Ha oly adórendszer állapittatik meg, melynél az egyenes adó kicsiny és csak a közvetett adó használtatik az ország jövedelmeinek nagy mértékben való gyarapítására: akkor ily rendszer a dolog természetéből foly. Ez elmélet szerént a föld, mely az ország lakosainak legnagyobb részét táplálja, mely a megélhetésnek feltétele: nagy adóval sújtva ne legyen. A börzejáték megadóztatásával az állampénztár legkevesebb 20 millió forintot nyerne közvetve és közvetlenül. A vámszerződésnél is arra kell tekintettel lennünk, hogy az ország pénztára gyarapodjék, ha másként nem lehet, állításuk fel az ország határain védvám. Az ország fejlődésnek indult ipara ezáltal azon kárt nem szenved, melytől a védvám ellenesei oly igen rettegnék.

Hitelviszonyaink ziláltsága is pénzügyi teljes ki-
merültségünkben rejlik és ennek rendezése karöltve jár
az uzsoraszabadságnak megszorításával, meg az igaz-
ságszolgáltatás ujjaalkotásával, mert csak e két feltét
teljesítése adhat hazánknak szilárd hitelviszonyokat.

Egyébiránt nem a pénzügyi műveletektől függ
egyedül, hogy a deficit megszűnjék és az ország lakosai
pénzre- és hitelre tegyenek szert!

Nem! Takarékoskodhatunk nagyban és részle-
tekben; fizethetünk, ha elbirjuk, háromszor annyi adót,
mint most: ez bajainkon nem segít, vagy legfeljebb ki-
ránt a hinárból, hogy egy- vagy két év leforgásával
ismét ott legyünk, a hol most állunk.

Nem arról van politikai életünkben — mint eddig
megszoktuk, szó, hogy Andrássy, Lónyay, Szlávy, Bittó,
vagy pedig Tisza Kálmán vagy más legyen minster és
kormányfő, a ki hazánk sorsát intézze; hanem arról,
hogy a személyváltás csak mellékes dolognak tekin-
tessék, és helyette a parlamentarizmus eszméjének meg-
felelő rendszerváltás, de tökéletes és teljes rendszer-
váltás álljon be.

Nálunk a pártok eddig a parlamentben és várme-
gyében csak a hatalomért küzdöttek. Megbuktatni
Lónyayt, hogy Szlávy legyen minster! Es ez így meg
egész a végtelenségig csak azért, hogy a pártoskodás
pártérdek, pártvezérség és pártkormány szörnyetegei
még soká burjánozzanak Magyarországon.

Változzék a ministerium akárhányszor, ha a pa-
rlamentarizmus-követelte rendszert nem honosítjuk meg,
hiába van minden okoskodásunk, hiába beszélünk meg-
takarításról, jó közigazgatásról és sok másról, mitől az
ország üdve függ.

Nem létezik a számbavehető államférfiak sorában
Magyarországon egy is, a ki a parlamentarizmus elle-
nese gyanánt lépett volna fel. Ezt mindnyájan akar-
ják, bár Lónyay idejében egy áramlat mutatkozott,
mely a magyar absolutizmust szerette volna meghono-
sitani. De a vármegyéket járszalagon vezető cliquek
érdeke megkívánja, hogy számukra a vármegyékben is
szabad legyen a vásár. A parlamentarizmusért he-
vülve tehát fenn akarják tartani a vármegyei autono-

miát is, sőt találkoznak olyanok, kik azt szélesbiteni törekcszenek.

Vármegyei autonomia és parlamentarizmus azonban két oly dolog, melynek összeegyeztetése soha sem fog sikerülni és mindaddig, míg az experimentatio tart, míg utakat és módokat keresnek a kettő összeegyeztetésére: mindig a nép sinyli meg, az adja meg az árát, mert a szabad fejlődésnek, a haladásnak e párt és clique-érdekekből keletkezett kísérletek utját állják.

Mig hazánk nem birt alkotmányos parlamenti felelős ministeriummal: addig a vármegyék voltak az akkori nemzet szabadalmainak, de nem a nép szabadságának, védbástyái.

A magyar kormány felelős az országgyűlésnek — ezt mondjuk. De mikép felelhet a minister valamely vármegyei tisztviselő tetteiért, ha megeshetik az, hogy a vármegye vagy más önkormányzattal bíró testület nem teljesíti a minister rendeletét.

A ministeri felelősség elvei csak úgy alkalmazható, ha a közhivatalok hazafias érzésű, jellemtiszta, pontos, szorgalmas és szakértelmes oly férfiakal vannak betöltve, kik minden törvényes alapon álló kormányi intézkedésre nézve személyesen felelősek azon kormánynak, melynek egyes tagjait az országgyűlés van feljogosítva felelősségre vonni.

E személyes felelősség pedig csak úgy érvényesíthető, ha a parlamenti minister, tehát a törvényhozás adta végrehajtó hatalom, küldi szét az egész országba a hivatalok főnökeit, kik alantas közegeiket szintén a személyes felelősség elvénél fogva terjesztik a kormányhoz kinevezésre.

Ezáltal nem csak a közigazgatás egyszerűsítették, nem csak a végrehajtó közegek válnának önállókká, hanem lehetővé tétetnék az is, hogy új területi felosztással egy hivatalfőnök a szükséges szakszeméllyel működhetnék.

Az új területi felosztásnál a választókerületeknek okvetlenül össze kellene esni a közigazgatási kerületekkel, mert a parlamenti felelősség elve azt is megköveteli, hogy a képviselőlet felelőssége életbe léptettségük, mire nézve a képviselőnek választóival és az azok ellenőrzése alatt álló hatósággal rövid időközökben gyak-

ran kellene érintkeznie. Csakis így van értelme annak, hogy a nép küldi bizalmának férfit az ország tanácsába. Ezenkívül meggátolhatnák az, hogy egy választókerületben, két — sőt három administratív hivatalnok gyakorol pressiót a választókra. Hogy a történet szentesítette kerületek, a menynyire lehet, á megkiméltessenek: ezt minden magyar óhajtja.

A parlamenti felelősség egy harmadik követelménye szintén sok tévedésre adott alkalmat, mely tengeri bajoknak lón kutfórrásává. Azt hiszik ugyanis sokan, hogy az országgyűlés arra való, hogy pártokra oszolva többség alakuljon, melynek támogatásával aztán a ministerium kormányozni van hivatva.

É téves felfogásban rejlik a gyakori ministerválságok csirája, mert a ministerium nálunk soha sem kormányozott, hanem tette ezt a többség a ministerium által. Már pedig az országgyűlésnek a dolog rendje és a parlamentarismus természete szerént a feladata az, hogy törvényt alkosson, hogy a nemzetnek a törvények végrehajtására és értelmezésére kormányt adjon és ezen kormányt megszavazza azon eszközöket, melyekkel kormányozni lehet, röviden: adjon az országgyűlés az országnak törvényt, kormányt és pénzt. Ezzel bevégezte teendőit. A kormány pedig kormányozzon maga, ne pedig többséggel, mely csak a kormány adására van hivatva.

Igy a koronával soha sem jöhetne a parlament összeütközésbe, mert a felelős kormány semmiben sem léphetne föl a király nevében s a törvényjavaslatok előkészítésében egyesek (mint a kereskedelmi törvénynyel Dr. Apáthy!) és egy állandó codificáló bizottság munkálkodhatnának.

Az országgyűlés természetesen szüneteljen mindaddig, míg a megszavazott költségvetés ideje tart.

Menynyi megtakarítás volna ezen rendszerváltozás mellett eszközölhető. A választókerületeknek, tehát az országos képviselőknek kevesbitése és a ministeriumoknak reductiója és csoportosítása szintén milliókat engednének megtakarítani, főleg ha a képviselői napidijakat nem maguk a képviselők, hanem a választókerületek egyenkint határoznák meg. Az eddigi négy millió forintot, melybe az országgyűlés most kerül, nyolcadré-

szére lehet leszállítani, és a felelősség elvének legszélesebb alkalmazása által a vármegye fenntartására kido-
bott óriási összegek mind megvolnának takaríthatók,
sőt mi több, ez intézkedések rendezett közigazgatási
viszonyokat teremtenének, melyeknek keretébe a vármegye-
bizottsági ellenőrzés, a szakegyletek, testü-
tek, békebiróság és leszállítása a törvényszékek számának
mind beillenek. És a szabadságnak a népfennségnek
eszméje csakis ily szervezet mellett nyerhetné kifejezését.
E mellett helyes természetszerű községi szervezet-
tel a parlamentarizmus épülete Magyarországon erős
alapozlopokat nyerhetne.

Mert mi tagadás benne, a községek szervezésénél
sem észlelünk egyebet kuruzslásnál, még experimentá-
tionál. Vannak érdekek, melyeket a megyei omni-
potentia, a meddig csak lehet, érvényesíteni törekszik és
ez is egyik gátja a parlamenti felelősség elve érvényre
juthatásának.

Nincsenek elválasztva a községi ügyek az országos
dolgoktól, minek okvetlen meg kell történni, ha kíván-
juk, hogy az egyes községek kerületi községekké alakul-
ván, ezeknek nehánya választó kerületet képezzen, és
ama vidék helyi ügyeire nézve az önkormányzat teljes
mérvben kifejthető legyen.

Az ilyen kerületek élére egy kerületi előljáró, kit
akár szolgabírónak, akár kerületi főnöknek lehetne ne-
vezni, állíttassék. E hivatalra a mostani szolgabírák és
jegyzők közül választandók — bizonyos qualificatio
megszerzése után — az egyének.

Sokan mindig és mindenütt a községi jegyzőség
rendezéséről beszélnek és irnak. Ha a község fizeti jegy-
zőjét és ez a vármegye hivatalnok: akkor állása vajmi
illusorius. Sem a község, sem a vármegye őt magáénak nem
ismeri; az állam adót azonban szintén ő kezeli. E visszás
állapotot mihamarább meg kell szüntetni, mire nézve a
községi ügyeket egészen el kell különíteni a megyeiéktől
és államiaktól, a midőn azután a község előljárósága,
ha kell magának irnokot fogadhat vagy valamely irás-
tudó embert bizhat meg az irnoki teendővel. A mostani
jegyzők pedig bizonyos qualificatio kimutatása után —
állami fizetéssel ellátva — a kormány által rendeltet-
senek a kerületi községek élére közvetlenül érintkezvén

a concentrálás folytán a kormány által létesített megyei hatósággal, mely a megye választói által kiküldött bizottság ellenőrködése alatt áll.

De valamint az országos hivataloknál értelmet képeességet keresünk s azt kívánjuk, hogy az érdem adjon qualificatiót: ugy különösen azoknál, kikre az egyes községek kormányzása és igazgatása van bízva, szükséges alkalmazni a fenebbi elvet. E kerületi főnökök volnának azután a parlamenti felelős kormány végrehajtó közegei a községekben, hol eddig a kormánynak személyesen nem felelős közegek által kormányzott a magyar kormány, melyet felelősnek tartanak és akarnak hinni.

A természetszerű szervezésnek mindez csak egyik része volna. Szükséges a hon lakosait még azon irányban is tömöríteni, a melyben mint a honpolgárai a hazát szolgálják. Ha valamely emberről azt kérdezzük: kicsoda? micsoda? — feleletül nem azt nyerjük, hogy „polgár“ vagy „választó“, hanem: iparos, földmives, kereskedő, tanító, orvos stb. Azon állás szerént, melyet minden polgár az életben elfoglal, szintén országos szervezésre van szükség. Ezáltal az egyleti, a testületi működés nyer tápot, és a szervezés ezen része képezi csiráját a reformálandó felső háznak, hogy — mint a képviselőház az egyes választókerületek akaratából, — a felsőház senatussá, vagy második kamarává átváltoztandó intézménye is, a historiai jogok épességben tartása és aránylagos érvényesítése mellett, a polgári élet tényezőiből az illető testületek közvetítésével átalakitassék. Igen természetes, hogy e szervezésnél csak az jó tekintetbe, a mi a haza minden polgárainál közös, és az kizárandó, a mi a polgárokat egymástól elkülöníti.

Ez álláspont foglalandó el a véderői intézménynél is. A haza érdeke azt, hogy a katonaság saját katonai községében és kerületében feleljen meg béke idején hadkötelességének, megkívánja; de követeli ezt a súlyos pénzügyi nyomor is, mely részben onnét keletkezett, hogy a katonaság emészti azt, mit a munkás keze keres.

A községi szervezésből folyólag a katonai község keletkezik, emennek felel meg az adó-község, az egész-

ségügyi és rendőri község is. Azon körülmény, hogy 1848-ban Magyarország népének az önrendelkezési jog megadatott, hogy 1867-ben ismét souverain lett, a népmivelés fokozását teszi szükségessé, mivel csak művelt nemzet szabhat önmagának törvényt. Ennélfogva elodázhatlan követelménye az új kornak a tanodai község alkotása oly módon, hogy széles e hazán minden testület legyen feljogosítva iskolát alapítani, miáltal iskolai községgé alakul, mely az állam szakértő felügyelete és igazgatása alatt áll és a hitfelekezetek jogait is épségben tartja. Az állam alapját képező politikai községek azonban kötelezve legyenek iskolák fentartására és tanodai községgé alakulásra, ha más testületek erre nem vállalkoznak.

A hitfelekezetek jogait illetőleg az állam figyelési joga tiszteletben tartandó. Minden egyház úgy szervezkedjék, mint azt hivei meghatározzák.

Valamint a jogállamban az újabbkor s a szabad- elvű irány osztály- és a valláskülönbség nélkül igényli a jogegyenlőséget: úgy ezt a hitfelekezetek közt és egymás szervezetén belől is tisztelni kell.

Felmerült a papi javak saecularizációjának kérdése is.

A püspökök kezén levő jószágok királyi adomány útján szálltak a magyarországi katolikusokra, melyekhez az államnak joga nincs. A mi a katolikus világiak és püspökök közt kötendő egyezményeket illeti: azok bizassanak az érdeklettekre a „Szabad egyház szabad államban“ elvnek foganatosításával. A patronatus kérdése szintén a katolikusok magánügye.

Másként áll a tanügyi alapítványokkal. Ezek az állam kezelése alatt állván, az egész ország közművelődési céljaira a kormány által használtassanak fel tekintet nélkül a felekezetek igényeire. Így azután egyrészt elérhető volna az, hogy az ország katolikus hivei pap- és tanítófenntartási költségektől megkíméltetnének, mert az egyházi vagyon mindkettőre elegendő, másrészt pedig az állam is nagyobb mérvű összegeket fordíthat művelődési célokra. A tanító lévén a művelődés egyik főfactora és a tanodának lelke: minden attól függ, hogy a tanító műveltetése, állása és anyagi látása a kor színvonalán álljon.

A nevelés helyes vezetésétől függ az emberi szellem fejlesztése mellett hazánkban az állameszme tisztelétének ébresztése és öregbítése elannyira, hogy a haza minden fia magát közös édes anyánk, e szép és nagy Magyarország hű gyermekének érezze, bármely hitvallásnak követője, bármely nyelvű anyának szülöttje legyen. Minden magyar honpolgárnak jogában álljon anyanyelvét használni és ápolni, de mivel az állameszme összekötő kapocs nélkül képtelenség, óhajtható, hogy a magyarországi tizenegyféle nemzetiség egymás között az állam nyelvét használja fel kapocsul annak jelzésére, hogy Magyarország hű polgára; de viszont a magyar anyanyelvű honpolgár szomszédja kedvéért és a testvéri egyetértés fenntartása céljából annak nyelvét is tanulja meg. — Mert a hány nyelvet tudunk, annyi ember értékével birunk.

A testvéri szeretet kötelékét hangsúlyozván akkor, midőn polgártársaiukhoz való viszonyainkról van szó: lehetetlen, érintetlenül hagyni azon viszonyt is, melyben hazánk az osztrák birodalmi tanácsbnn képviselt országokkal áll. Három század fűzi országunkat a szomszédhoz, szövetségére szükségünk van, a pragmatica-santio és az 1867-iki kiegyezés a szomszéd tartományhoz való viszonyainkat újtol szabályozta. Az államjogi kiegyezés keretén belől sok munka vár minden egyes honpolgárra. Ha a kötött szerződések ideje lejár: a kérdés újra napirendre kerül, a mikor azután a haza javára annyi előnyt, a mennyit a becsület s a viszonyok megengednek, biztosítani, hazafiui kötelesség lesz.

Az államjogi kérdés az országgyűlést táborokra ne ossza!

Eltekintve a dolog veszedelmes voltától, ezt főleg a mult országgyűlés pártfusiója bizonyítja.

Nyolc évi heves küzdelmek után beismerték ezt a közjogi oppositio vezérei: Ghyczy Kálmán és Tisza Kálmán, elannyira, hogy most az ország határain belől számbavehető oppositio a közjogi kiegyezés ellen nincs.

A ki a haza üdvét akarja előmozdítani, az, ha hűtlenséget elkövetni és az ország érdeke ellen cselekedni nem akar, parlamentaris oppositiónak az olyan

ellenzékét nem tarthatja, mely az országot a reformok terén gátolja.

Mert, hogy a parlamentben ellenzékre szükség van, ezt senki sem tagadja.

De álljon az ellenzék a kormánnyal ugyanegy közjogi alapon, támogassa azt mindenben, a miben lehet, ellenben támadja, a hol a haza érdeke kívánja és törekedjék megbuktatására, hogy helyét elfoglalva, megmutathassa, mint lehessen jól kormányozni. Az ilyen oppositio nem rőmbol, hanem épít.

Az államférfiak véleménye szerint az országgyűlésen, ha ellenzék nem volna, azt teremteni kellene. E nézet helyes, csak hogy helyesen is kell értelmezni.

Az országgyűlés egy fontos teendője az is, hogy a kormányt, melyet az országnak adott s melyet a kormányzásra szükséges eszközökkel ellátott, működésében megfigyelje és ellenőrizze.

Ily értelemben minden országos képviselő „kormánypárti.” Igy a kormány részén lenni: hazafiság; de a kormányt tüskön-bokron követni, mindent, a mit a kormány tesz, akár jó, akár rossz, helyeselni a hazafias képviselőnek nem szabad.

Csakis ily felfogás mellett akadályozható meg az, hogy az alkotmányosság alapfogalmaival játékot űzzön a minden áron országot intézni törekvő tehetetlenség. Szakképzettség és munkafelosztás: ez legyen a főelv azon eddigi gyakorlat ellenében, hogy a képviselőnek mindenhez kell érteni, mindenről kell szépen beszélni tudni. Csak ugy gondolható helyesen alakult és munkálkodásra képes képviselőket, ha az ország különböző terein otthonos különféle szakférfiak fogják képviselni a haza összes érdekeit ugy a képviselőházban, mint az államtanácsban vagy második kamarában.

A fennebbiekben fejtettem ki azon elveket, melyek eddigi életemet irányozák, és melyeknek hü tolmácsa leszek tovább is.

Szerény véleményem szerint a most ecsetelt elvek életrevalók és jó akarat mellett a legrövidebb idő alatt kivihetők. Mindazáltal távol van tőlem azt állítani, hogy mindaz, a mit előadni szerencsém volt keresztül is fog vitetni.

Magyarországon a felelős parlamenti kormányz intézi az ország ügyeit, Én a szabadelvűség, a haladás és a cultur-democrazia szolgálatában állok.

Ha tehát valaki tőlem azt kérdezi, hogy szabadelvű ember vagyok-e? erre egész határozottsággal azt mondhatom, hogy: igen, én szabadelvű vagyok, ki a haza kormányát abban, a mit jónak fogok ismerni, támogatom, mint támogattam eddig a hirlapírói téren.

Ha erre azon kérdést vetik fel, hogy mért nem csatlakozom feltétlenül semmi párthoz? — erre röviden nem felelhetek.

A mint elveim fejtegetésének folyamában előadni szerencsém volt, én a párt disciplinát veszedelmesnek tartom ép úgy, mint a közjogi alapot megtámadva és azon kívül állva az oppositiót, mely a reform-törekvéseket gátolja. Sokan, kik „szabadelvű” - pártiságukat hangsúlyozzák, indulnak ki azon szempontból, hogy a kormányt mindenben támogatni nem lehet.

Ha a képviselőház tagja volnék és a fenecetelt elveknek érvényt egész terjedelmükben nem szerezhettek, szavazatommal mindenkor azokat támogatnám, kik elveimnek megfelelő nézeteket vallanak.

B u d a p e s t , september havában 1875.

